

Ukeslutt

Arne Jon Isachsen
professor
Handelshøyskolen BI

Ukeslutt Bidragsytere

Elisabeth Holvik, sjeføkonom, Sparebank 1
Arne Jon Isachsen, professor, Handelshøyskolen BI
Erling Røed Larsen, professor, Handelshøyskolen BI
Einar Lie, professor, Universitetet i Oslo
Aksel Mjøs, førsteamanuensis, Norges Handelshøyskole
Helle Stensbak, sjeføkonom, YS

Oljefondet. Vi må ha en ny regel for hvordan vi skal bruke oljepengene. Oljefondet er flaks på bok - og vi må gjøre ting annerledes når flaksen tar slutt. Jeg har et forslag.

En robust handlingsregel

Ved å la Statens pensjonsfond utland vokse i takt med bruttonasjonalproduktet, vil vi få et stabilt ankerfeste for finanspolitikken. Og handlingsregelen for bruk av oljepenger vil fungere bedre.

Oljefondet - eller Statens pensjonsfond utland - er akkumulert renprofitt. Med det menes at alle som har vært med å vinne ut - eller hente opp - oljen, har fått godt betalt for jobben. Arbeidskraften så vel som kapitalen. Renprofitten (eller oljerenen som økonomer også kaller den) skyldes at prisen på olje fort vekk har vært det dobbelte av kostnadene ved å hente den opp. Flinke politikere og et dyktig embetsverk har sikret oss - det vil si den norske staten - ca. 80 prosent av denne renprofitten.

Dele rundhåndet?

Oljefondet er altså flaks på bok. Bør det gi oss en annen holdning til bruken av disse pengene enn hvis hardt arbeid lå bak? Sett at du vinner ti millioner i lotto. Er det da rimelig å dele mer rundhåndet ut av disse pengene enn om du hadde tjent dem på hardt arbeid? Hva med en vellykket spekulasjon i aksjer? Eller arv? «Jeg spørger helst; mit kald er ej at svare», sa Ibsen.

Hvis man skulle være av den oppfatningen at måten man kommer til penger på bør ha betydning for bruken av dem, vil

spørsmålet om hva vi skal gjøre med oljepengene ikke bare være et anliggende for økonomer. En kjetterisk, men neppe ukristelig tanke slår meg: Hvorfor skal vi eie alle disse pengene når folk i verden ellers åpenbart trenger dem mye mer?

Handlingsregelen for bruk av oljepenger tilsier at vi hvert år bør bruke ca. 4 prosent av verdien av fondet ved årets begynnelse. Denne regelen kan vi ikke holde oss med når Oljefondet svinger så kraftig i verdi. Bare i løpet av 2013 ble fondet tilført 1200 milliarder kroner. At staten av den grunn skulle bruke 48 milliarder kroner mer i 2014, vil virke kraftig destabiliserende på økonomien og gi liten mening.

I 2014 brukte staten 150 milliarder oljekroner, tilsvarende 4,7 prosent av bruttonasjonalproduktet. I stedet for å la handlingsregelen gjelde fordringer den norske stat har på utlandet, det vil si stør-

relsen på fondet, vil jeg ha en handlingsregel som går på bruttonasjonalproduktet.

La oss bruke 6 prosent

I fjor brukte vi av Oljefondet tilsvarende 4,7 prosent av bruttonasjonalproduktet. La oss høyne dette til 6 prosent og låse den innenlandske oljepengebruken på dette nivået. Med 4 prosent avkastning på våre investeringer i utlandet, trenger vi et Pensjonsfond tilsvarende halvannen gang bruttonasjonalproduktet for å komme opp i en avkastning i Pensjonsfondet tilsvarende 6 prosent av bruttonasjonalproduktet. Hvilket altså innebærer at vi hvert år kan betale for 6 prosent av de varer og tjenester vi hvert år kan glede oss over å bruke, ganske enkelt ved å trekke på en konto i utlandet.

Må disponeres på en god måte

Det kan være passe. Passe, fordi resten av verden synes det er greit; fordi vi med en slik begrenset bruk av oljepengene unngår for kraftige omstillinger i økonomien; og fordi sjansen for at velferdskravene skal bli helt urimelig høye reduseres når vi gjør det klart for oss selv at vi vil begrense den årlige bruken av oljepenger til seks prosent av bruttonasjonalproduktet. Med et slikt utgangspunkt trenger vi et offentlig utvalg til å se nærmere på hvor-

dan Norge på en god måte kan disponere de overskytende midlene på Oljefondet. I dette utvalget bør det finnes edruelige statsvitere, filosofer og teologer, i tillegg til trauste økonomer.

Rent praktisk lar man Statens pensjonsfond utland - bli komplementert med to fond til - Statens Bufferfond og Oljefondet. Oljefondet bringes ned til det ønskede nivå, 150 prosent av bruttonasjonalproduktet, dvs. til 4800 milliarder kroner. Det overskytende settes inn på Bufferfondet. Av dette settes for eksempel halvparten inn på Oljefondet.

Nye, statlige penger fra oljesektoren går inn på Bufferfondet. Ved årets slutt overføres penger fra dette fondet til Pensjonsfondet tilsvarende veksten i nominelt bruttonasjonalproduktet. Om Bufferfondet etter denne overføringen er større enn 25 prosent av bruttonasjonalproduktet, overføres det overskytende til Oljefondet.

Langt mer troverdig

Fordelen med den nye handlingsregelen - at staten skal bruke tilsvarende 6 prosent av bruttonasjonalproduktet i oljepenger hvert år - dog justert for konjunktursituasjonen etc. - er langt mer troverdig enn dagens fireprosentregel, der basis er størrelsen på fondet. Som nevnt svinger fondet kraftig i verdi fra det ene året til det neste. Da å ha en fast presentsats av noe som svinger mye, som utgangspunkt for bruken av midlene, vil være svært krevende. Den økonomiske politikken blir vanskelig å forklare. Og bruken av oljepenger kan lett kunne bli destabiliserende.

Dagens Oljefond er verdens største Sovereign Wealth Fund. Etter modellen som er skissert her, vil Oljefondet i starten utgjøre 1200 milliarder kroner, eller 150 milliarder amerikanske dollar. Det er mye penger, veldig mye penger.

Politisk og humanitært

Vi kan tenke oss to ulike avenyer for bruk av disse pengene. Politisk og humanitært. Tenk på dagens Hellas og de enorme utfordringene der. Om Hellas ender opp som en «failed state», hvilke konsekvenser vil ikke det kunne ha for Europa? Og for Norge?

Hva gjelder humanitær bistand, etter hvilke kriterier skal man bruke disse pengene? Dette er langt fra et trivielt spørsmål. U-hjelp - eller bistand, som man nå sier - er dessverre ingen sikker vei til varig vekst. En offentlig kommisjon, som antydnet ovenfor, som skal utrede bruken av midlene i Oljefondet, står overfor store utfordringer.

Det norske oljeeventyret kan komme fremtidige generasjoner bedre til gode hvis vi legger opp til en mer sjenerøs og inkluderende bruk av oljepengene. Men, som forfatteren Upton Sinclair sier: «Det er vanskelig å få en mann til å forstå noe når hans lønn er avhengig av at han ikke forstår det.»

➔ **Det norske oljeeventyret kan komme fremtidige generasjoner bedre til gode hvis vi legger opp til en mer sjenerøs og inkluderende bruk av oljepengene.**

I fjor brukte vi av Oljefondet tilsvarende 4,7 prosent av bruttonasjonalproduktet. La oss høyne dette til 6 prosent og låse den innenlandske oljepengebruken på dette nivået, mener artikkelforfatteren.
ILLUSTRASJON: ISTOCK

